

Vlaanderen, waar we groepsverkrachting relativeren

METOO Bij een verkrachting is de grens tussen dader en slachtoffer nóóit vaag. Dat de serie *Twee zomers* iets anders suggereert, vindt Gaea Schoeters onvergeeflijk. Voor wie de reeks nog niet uitkeek: dit stuk bevat spoilers.

Gaea Schoeters
Schrijfster en
journaliste.

In 1988 maakte Jonathan Kaplan de film *The accused*, met de piepjonge Jodie Foster als kortgerokt dienstertje dat tijdens haar avondshift op de flipperkast wordt verkracht door drie mannen, terwijl andere klanten hen aanmoedigen. Het ging om een soortgelijke cocktail als in *Twee zomers*: drank, groepsdruk, flirtgedrag. Zowel het vertelperspectief als de afloop van de film was revolutionair: niet alleen de verkrachters, maar ook de omstandigheden werden veroordeeld. Net zoals in de echte rechtszaak waarop het verhaal gebaseerd is. Scenarist Tom Topor praatte met tientallen slachtoffers, daders en specialisten.

Mijn moeder, lerares zedenleer, gebruikte de film om haar leerlingen duidelijk te maken dat verkrachting niet goed te praten is. Dat vrouwen er niet om vragen, wat ze ook aanhebben. En dat de grens tussen dader en slachtoffer niet flou is. Nooit.

'Toekijken is niet meedoen'

Dat was 35 jaar geleden. Je zou denken dat de wereld erop vooruitgegaan is. Niet dus. Productiehuis Panenka maakte met *Twee zomers* een reeks waarin de daders niet alleen centraal staan (op zich een boeiend uitgangspunt), maar ook consequent als slachtoffer afgeschilderd worden. *Mind you*: niet van hun geweten, want geen van hen heeft last van de groepsverkrachting die ze als twintigers pleegden. Dat verandert pas als ze ge-

chanteerd worden door, u raadt het al, vrouwen, die daardoor in daders veranderen. Nog erger dan die plotwending is wat er allemaal gezegd wordt, impliciet en expliciet.

Maak een remake waarin homomannen een heteroman op dezelfde manier verkrachten en probeer dat te nuanceren – ik garandeer je: de wereld staat op stelten

Een kleine bloemlezing. Wie jong is, doet domme dingen. Als iets lang geleden is en je er toch niets meer aan kunt veranderen, moet je er geen verantwoordelijkheid voor nemen, dan denk je beter aan je eigen toekomst. Vrouwen die jaren later over een verkrachting komen zeuren, berokkenen meer schade dan verkrachters. Wie gedronken heeft of drugs nam, is niet verantwoordelijk voor zijn gedrag, zelfs niet als hij dertig jaar later nog precies weet wat hij gedaan heeft. Vrouwen die zin hebben in seks mogen door iedere man genomen worden, want geilheid is niet per se ongebonden. Toekijken is niet

meedoen, filmen ook niet. Als het slachtoffer een goede vriendin is, is het geen verkrachting. Eigenlijk is niks verkrachting, zolang er geen penetratie is. En als je een slapende/bewusteloze vrouw verkracht, is dat niet gebeurd, want als ze het niet meer weet (of verdrongen heeft), heeft ze er geen last van, toch?

Zedenlessen

Het zou boeiend geweest zijn om te zien hoe mannen zichzelf te kijk zetten door te volharden in ontkenning. Een trieste, schurende inktlijn in de mannelijke psyche. Helaas: in de onfortuinlijke slotaflevering krijgt de vrouwelijke onderzoeksrechter (het productiehuis is wel zo 'woke' een actrice van kleur te casten, maar was niet bereid een vrouwelijke scenariste te betrekken bij een reeks over zo'n gevoelig onderwerp) een ondankbare rol toebedeeld. Zij neemt wel een standpunt in en haalt de vrouwen moreel onderuit. Daarna moeten die boeten. Misschien niet voor de rechtbank, wel voor de kijker. Ik vind niet dat je fictie op morele gronden moet beoordelen, maar als je, zoals maker Tom Lenaerts in interviews laat uitschijnen, pretendeert zedenlessen uit te delen, is dat de slechtst denkbare afloop.

Een voorstel: maak een remake van deze reeks, waarin vier homoseksuele mannen een heteroman op dezelfde manier verkrachten. En probeer dat

eens zo te nuanceren. Ik garandeer je: de wereld staat op stelten. Maar als het maar een vrouw is, is het wel oké. Dan is het veel erger dat de chantage, waarmee de vrouwen de mannen (tevergeefs) schuldbesef willen bijbrengen, ertoe leidt dat een van hen zelfmoord pleegt. Niet eens uit gewetensnood, maar uit angst voor de gevolgen die het uitlekken van die 'jeugdsonde' op zijn carrière zou kunnen hebben. Lees: omdat hij nog liever sterft (zijn keuze), dan verantwoordelijkheid te nemen voor zijn daden.

Voor dat onrecht moeten de vrouwen, in primetime, schuld bekennen. Met de zin: 'Wat ik op dat eiland gedaan heb was fout, en daar moet ik de rest van mijn leven de verantwoordelijkheid voor dragen.' Voor de verkrachting (nochtans niet haar keuze) moet niemand verantwoordelijkheid nemen. Die mag, in primetime, tig keer ontkend worden. Uitgelegd. Gerelativeerd. Als het alleen verkrachting was, want 'wat je ziet, is niet wat er gebeurd is'.

Toestemming of zelfbehoud?

De Duitse cultreeks *Tatort* maakte onlangs een aflevering met een soortgelijk thema: is wat we op deze video zien wel wat er gebeurd is? Zijn beelden niet misleidend, hangt onze interpretatie niet af van onze blik? Alleen was de inzet daar radicaal anders. Het verhaal van 'Videobeweis' is eenvoudig: een vrouw die promotie wil maken, belandt na een feestje in het bureau van de baas. Hij wil seks. Of zij dat ook wil, is onduidelijk. Later duikt een video op waarin ze seks hebben: zij doet zijn broek open en trekt hem af, waarna hij haar neukt. Daarna klaagt ze hem aan voor verkrachting.

De mannelijke agenten vragen zich af waarom: wil ze hem beschadigen (er loopt een moordonderzoek waarin ze allebei verdacht zijn) of is ze echt verkracht? Maar zo ziet het er toch niet uit? Dan bekijkt de stagiaire de beelden en concludeert: 'Ik zie een vrouw die geen uitweg ziet, en dan maar probeert de controle over de situatie te behouden door haar aanrander een stap voor te zijn.' Wat wederzijdse toestemming leek, bleek zelfbehoud. Survival. Helaas is dat een herkenbaar fenomeen, dat de Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum benoemt als het onderscheid tussen 'vrijwillig' en 'gewild'. Dat is nuance brengen in het debat over MeToo en seksueel geweld. Dat is grensverleggende televisie.

Niet zo bij ons. Integendeel. Hier maakt een zender reclame met het feit dat een verkrachting nooit eerder zo werd getoond op de Vlaamse tv: 'Lang, gedetailleerd en expliciet.' Alsof dat een argument is om kijkers te lokken: lekker, een expliciete verkrachting. (Overigens is alleen de vrouw volledig naakt, van de mannen zie je alleen de kont.) Hier bestaat het grensverleggende erin dat de vrouwen aan het eind van de rit de daders zijn. Zet ons maar zo op de kaart: Vlaanderen, waar we groepsverkrachting relativeren.

In *Twee zomers* staan de daders niet alleen centraal, ze worden ook consequent als slachtoffer afgeschilderd. © vrt